

szépségnek és jósnak hervadatlan virágaival. — Esményünk: a keresztény család, az épülő és építő anyaszentegyház, a jóreménység alatt dolgozó „Magvető” s a boldog és munkás emberiség... Ezeket az eszményeket te őrizted meg csorbitatlanul és te képviseled ma is a mi számunkra.

Kilencven évnek félig virágos, félig tövise sorompójánál — mit adjunk tenéked, amivel az Úristen jókedvében úgyis meg ne áldott volna? ... Köszöntünk tégedet testvéri szent csókkal. Köszöntünk a régi szeretettel, amelynek szárnyai, mint a rádió hullámai, átcsapnak ismeretlen országhatárokon s mindannyiunkat egyesítenek igaz megértésben, megbecsülésben, szent örömezésben, áldáskívánatban, újjászületésben...

Ez a mi mai isteni szolgálatunk. Amen.

Szerkesztő.

Amit a lélek mond...

(Rabindranath Tagore — LXII).

Az emberi nagyság olyan, mint a kelő nap, amely sugáraival a messze távolba tündököl. Az ember igazában egy oly világban él, amely előtte idegen. Fut-fárad egy ismeretlen úr parancsai szerint, kincseit egy ezután születendő nemzedék számára gyűjtögeti, életének legszebb vetését azok aratják le, akik nem vetettek. Az eljövendőség előtte nagyobb és szentebb igazság, mint a jelenható világ. Az ember kész mindent áldozni egy szebb és jobb jövőért; akaratát ez a nemes várokozás fogja be a kitartó munkába.

Mindez azt mutatja, hogy az Ember tulajdonképpen még meg se született; az ő története csak százados vajadás. A mi legjobbjaink a maguk mintaszerű életében üzenetet hoznak nekünk az örök emberi eszményről, mert ők már abban a fejlettebb korszakban élnek s azt készítik elő mindnyájunk számára. Előttük az élet boldogsága és dicsősége nem abban áll, hogy minden fájdalomtól mentes legyen, hanem abban, hogy a szenvedésben rejlő teremtő erőt is kiaknázva, azt csodálatos életfentartó elemmé varázsolják. Olyanok ők, mint az élőfa, amely rostjaiban egybegyűjti a nap világát és melegét, hogy mosolygó édes gyümölcsökkel örvendeztessen meg bennünket.

Hiába oltod ki a fájdalom lángját, mert csak magadat csalogod meg. Mit ér a pillanatnyi kényelem, a szunnyadás, ha közben az idő kereke megáll és te úgy érzed, mintha szűk börtönfalak közé kerültél volna! Ragadd meg a szent tüzet, tedd egészen magadéva, uralkodjál rajta s akkor a te bölcsességed lámpasa égni fog olthatatlanul s világot vet késő századokra.

Most jelent meg!

Ferencz József püspök:

Emlékeimből

Visszapillantás 90 évre!

Ára: 2.000 korona, kapható a bpesti lelkész hivatalban.

Isteni szolgálat*).

„Én az én szolgálatomat ékesítem...”
Róm. XI: 13.

Az isteni Gondviselés mindnyájunkat különböző testi és lelki tulajdonságokkal ajándékozott meg. Ezekben mintegy ki is jelölte számunkra az életpályát, amelyet megfutandók vagyunk. Boldogulásunk és előhaladásunk az életben rendszerint attól függ, hogy mi magunk mily mértékben igyekezünk a nyert isteni adományt kifejteni, értékesíteni. Van, aki erején felül mer s tehetségét félreismerve, önmagában elbizakodva, túl lő a célon s maga után vonja a bukást, a sikertelenséget. Van, aki szerencsésen választja meg a maga hivatását s fokról-fokra emelkedve, utódai számára is követendő példát állít s szerez magának és másoknak sok mélységes, igaz örömet és megelégedést. Szóval: *ékesíti a maga szolgálatát.*

Ilyen szerencsés csillagzat alatt születik Pál, Jézus Krisztusnak szolgálója, hivatala szerint apostol, aki választotta az Isten evangéliumának prédikálására... ha t. i. az ő születését nem Tarsustól, hanem Damascustól számítjuk, ahol addigi életét maga mögött hagyva, egy elárvult ügyet a Krisztus anyaszentegyházának szent ügyét fogadja szívébe s annak diadalra jutásáért kész minden áldozatra. S teszi ezt az, aki személyesen sohase látta a mestert s ha mindjárt látta volna is, neveltetése kapcsán, mint hithű farizeus, csak lekicsinyléssel fordult volna el tőle s az őt követő tanítványok kisdud csoportjától. Valami rendkívüli eseménynek kellett történnie, valamely nagy lelki átalakulásnak kellett végbemennie az ő bensejében azon a nevezetes damaskusi uton, amely azóta minden igazi hivatásszerű életpályának örök sýmbóluma.

Ott és akkor vette Pál az ő szolgálatát az Úrtól. A mennyei fényességtől káprázó szeme ott látta meg az igaz világosságot. Fajáért és hitéért lázongó kebele ott találta meg az igaz békességet. Ott és abban a szent pillanatban — amikor szeméről lehullott a hályog — ismerte meg az örök törvényt, „az élet lelkének törvényét a Jézus Krisztusban”, amely megszabadította őt „a bűnnek és halálnak törvényétől”. Hogy mit szólnak majd hozzá az oszlopapostolok Jeruzsálemben, azzal keveset törődik, mert ő hinni, tenni, áldozni, tűrni és szenvedni — s ha kell: meghalni —

*) Ünnepi beszéd Kolozsvárt az unitárius templomban Ferencz József unitárius püspök 90 évfordulóján, 1925. augusztus 9.

kíván azért, akit soha életében nem látott, de akit mégis szívében hordoz s akinek jóságáról és szépségéről s tanításainak bölcsességéről lelke mélyén meg van győződve. „Szolgálni a léleknek újságában”, nemes lendületével annak, aki kész lemondani minden földi dicsőségről, csak hogy elnyerje a legszebb jutalmat, „az igazaknak koronáját.”

Külső megjelenése szerény, de erkölcsi magatartása tiszteletet parancsol. Tett- és tudásvágya alig ismer határt. Tengerek dagálya, a sivatag tikkasztó lehellete, rossz emberek vádaskodása, üldöztetés, börtön, hajótörés — mind-mind nem akadály az ő pályafutásában, amelyet el kell végeznie és el is fog végezni, mert ő „nem bizonytalanra fut. Ő az ő szolgálatát ékesíti, hogy minél többet megnyerjen az idvességnek. Az ő célja: a romolhatatlan korona, az örökélet . . .

Az ő szolgálata hát valóban isteni szolgálat, a legszebb, legmagasztosabb mindenképp. Az ő hymnusa a szeretetről — minden időknek legszebb költeménye. Misszionáriusi lelkéből sarjadt levelei pedig méltán sorakoznak a négy evangélium mellé ötödik evangélium gyanánt.

Igy ismerve Pált, a pogányok apostolát, mindnyájunk előtt nyilvánvaló az isteni szolgálat fenséges volta, amely az embert az ő Teremtőjével és földi sorsának osztályostársaival együttes munkálkodásra serkenti amaz örökkévaló javakért, amelyekből Istennek dicsőség, embernek tisztesség s a honra áldás, idvesség fakad.

Ilyen egész embert kívánó isteni szolgálatra hívott el közülünk is egyeseket az Örök Bölcsesség. És óh mily szép, óh mily magasztos ez a szent hivatal! Vizsgáljuk hát meg ebben az ünnepélyes órában örvendező Gyülekezet, kedves Atyámfiak — ennek az isteni szolgálatnak

- a) célját és
- b) eszközeit.

hogy mi is azon felbuzdulva, nagy lelki örömmel vállaljuk a velejáró minden szent tartozást és kedves kötelességet.

I.

Az isteni szolgálat célja.

A szó valódi értelmében minden munka, amelyet az emberi hivatás körében végezni szoktunk, tulajdonképpen — szolgálat. Egész társadalmi életünk ilyen kölcsönös szolgálattételre van berendezve. Valaki rendelkezik és mi teljesítjük a parancsot. A mindennapi kenyeret ugyan a jó Isten-től kérjük, de a jó Isten állítja bele a barázdába a szántó-vetőt hogy a mi számunkra kitermelje a hantok alól az életadó kenyeret. A többi aztán a mi dolgunk, hogy azt becsületes munkával és tisztességgel megszerezzük a magunk és háznépünk számára. Még az uralkodó is akkor fogja fel, akkor tölti be igazán magasztos polcát, ahová az isteni Gondviselés állította, hogyha első szolgálója kíván lenni a gondjaira bízott népek millióinak akiknek anyagi és erkölcsi jóléte, boldogsága és békessége sok tekintetben tőle függ. A történelem számos ilyen nevet jegyzett fel, akiknek

nincsen szüksége ércszoborra, mert ércnél marandóbb az emlék, amelyet igazságszeretetükkel és emberbaráti rokonérzésünkkel népeiknek s a hálás utókornak szívében állítottak.

És szolgálat a költő dala, a munkás verejtéke, a katona hőies magatartása a haza védelmében és szolgálat az emberi foglalkozás minden kiterjedt ágazata, amely híven betölti a hétköznapi robotját s azon felül is tenni kíván lankadatlanul a közboldogság munkálásáért. És mindenik a maga körében ékesíteni igyekszik a maga szolgálatát azáltal, hogy mindent elnyelő napi érdekek szűk korlátain felülemelkedve, tud önzetlenül cselekedni s ott, ahol szükség van rá csupa szeretetből meghozza a maga áldozatát. Boldog ember az, aki ilyen értelemben fogja fel a maga szerény hivatását. S ahol vezér nem lehet, ott a parányi küzdők sorában foglal helyet, élesztve a csüggedők, a bátortalanok lelkében a szent hitet s világi ember létére is az egyetemes papság álláspontjára helyezkedik. Erről a tisztult magaslattól tekintve, az ő munkája már nem kialkudott és megfizetett kényszermunka, hanem apostoli szellemben folytatott és végzett isteni szolgálat, amelynek célja és jutalma önmagában van.

Ez azonban úgy hiszem kedves Atyámfiak, még mindig nem teszi fölöslegessé az egyházas értelemben vett isteni szolgálatot, amelyet ez idő szerint a keresztény lekipásztor végez, mint híveinek jó és balsorsban osztályostársa, meghitt barátja, önzetlen tanácsadója és jóindulatú bírása, aki a lelkeket Istenhez emeli s az égi vigasztalásnak balzsamcseppjeit hinti bánatos szívünkbe . . . De hogy emeljen bennünket, hogyha az ő lelkének szárnyait is össze-vissza kúszálta az idők viharos járása. És hogy vigasztaljon bennünket, hogyha az ő remegő ajkán is megfagy a szó s csak könybeborult szemének áldásosztó sugarából értjük meg, hogy velünk együtt érez, terheinket ő is hordozza és a mi sebeink őneki is fáznak. Bizony a Krisztus keresztjének nincs és nem lehet méltóbb és szentebb hasonmása, mint a szenvedő ember! A szenvedés is — szolgálat. Az együttérzés is — szolgálat. A vigasztalás is — szolgálat. S ennek a hármasszolgálatnak az a célja, hogy megdicsőítse az emberben az istenit, az örökkévalót.

Egyikünk-másikunk úgy indult erre a pályára, hogy meg se kérdezte: ad-e, biztosít-e az neki nyugodt megélhetést, vagy legalább tisztességes polgári sorsot, mert a mi hagyományos egyszerűségünk mellett többre nem is számíhattunk. De hír, szerencse, dicsőség helyett — tudtuk már akkor is és egy hosszú élet tapasztalataira hálásan visszatekintve, minden kétségen kívül tudjuk s szemünk előtt ma élő példában is látjuk, hogy akik ezen a pályán dicsőséget, tisztességet és halhatatlanságot keresnek, azoknak az Isten, a mi Istenünk megfizet örökélettel. Erre vágyott az apostol is, amikor a maga szolgálatát Isten iránti hűségével és emberbaráti szeretetével ékesíteni igyekezett. Az ő korszaka és a mi nemzedékünk között ugyan nagy a különbség, mert majdnem

kétezer esztendő választ el bennünket a kereszténység első századától s ami esetleg, mint dogma és hittapasztalat őt és híveit teljesen kielégítette, ma már a haladó kor nagyobb világosságában bővebb magyarázatra szorul, de a lelkiesség isteni adományát tőle és hitrendszerétől megtagadni nem lehet, sőt teljes joggal kell megállapítanunk, hogy a keresztény vallás az ő fáradhatatlan missziójának köszöni, hogy elszigetelt reformer mozgalomból az idők s a századok folyamán világvallássá nőtte ki magát. Ezért mondja a Rómában lakozó testvérgyülekezetnek: „A ti hiteteknek mind e világon hite legyen”. Ami az ő szájából nem jöhet úgy mint hízelgés, hanem mint szintiszta valóság, amelyre építette ő is a maga hitét, különbnél-különb lelki ajándékokat közölvén a hívekkel, még láncainak csörgése között is, amidőn foglyul vitte őket a Krisztusnak, hogy igazán szabaddá tegye az ő népét.

Az ilyen szellemben folytatott isteni szolgálat célja adva van önmagában . . . Kitárom lelkemet, hogy befogadjam mindazokat a jótékony áldásokat, amelyek az Istennel való társalkodásból, az Örökkévaló kinyilatkoztatásából áradnak felém s ezeknek birtokában és élvezetében boldognak érzem magamat, mint aki nagy nyereséget talált. Lelki gyarapodásom kincseit azután szétosztom pazar kezekkel az emberiség nyomorultjai között s ezáltal megsokszorozom azokat, mert minden parányi szikra, amely elhagyott sötét szobában lángot talál gyújtani, olyan mint az örök mécs, amely a rideg sírhelyet oltárrá varázsolja át. És szólnak, zengenek ezek az égi lángok mint egy hatalmas chorusnak majd halkán, majd harsányan felcsendülő akkordjai közel s távolban egyaránt: „a te világosságod által látunk világosságot” — áldassék érette a világosság Istene. Kitárom szívemet, hogy befogadjam mindazt a hitet, reményt és szeretetet, amely földünket, ezt a siralomvölgyét, ismét paradicsommá, édenkertté változtatja át. Megértem és átérzem az emberi boldogságnak és szenvedésnek misztikus mélységét, nagyságát, nevelő és purifikáló erejét s boldog vagyok, hogy Istennek oltára előtt mindezeknek szószólója lehetek s az Isten egységének fenséges igazsága mellé odaállíthatom az ember egységét, lélekszerinti szent szövetségét annak a nagy testvércsaládnak, amelyre talán már többé nem mondja ki az Úr a megsemmisítő ítéletét: „Bánom, hogy teremtettem az embert!”

Az isteni szolgálat célja tehát: egybekötni az eget és a földet, közelebb vinni az embert az Istenhez, közelebb embertársaihoz, egyesítve a földgömb lakóit az öt világrész egyesült államai-ban, ahol az örök béke áldásait élvezik Istennek fiai és leányai, gyönyörködve az Isten törvényében a „belső ember szerint” . . .

Szép és dicső álom! — mondják talán magukban egyesek, de hol van az idvesség, hol van a valóság? Miért késik a megváltás oly soká az éji homályban? Ezeknek azt mondom itt a szent gyülekezetben: hogyha az általunk óhajtott és nagyrabecsült isteni szolgálat célja oly

magas — egyeseknek talán megközelíthető, de a nagy tömegnek utolérhetetlen —, sohase kételkedjünk abban, hogy a közös mennyei édes Atya, az örök Teremtő, kezünkbe fogja adni ennek —

II.

az isteni szolgálatnak eszközeit is.

Csak jól imádkozzunk. Igen! Ünneplő Gyülekezet, kedves Atyámfiak! ez az, amire nekünk az isteni szolgálat közben legnagyobb szükségünk van s amire minden körülmények között leginkább támaszkodhatunk. Az ima az isteni szolgálatnak egyik leghathatósabb eszköze. Az is, amelyik holt betűkből beszél mihozzánk, bepillantást engedve letűnt nemzedékek lelki világába s megrezegtetve szívünk húrjait, amidőn magával ragad régen porladó szívek zsoltári dallama. Az ima az isteni szolgálatnak egyik leghathatósabb eszköze. Az is, amelyik most buggyan ki az örvendező vagy szenvedő kebelből, bizonyosságot téve arról az egyetemes hitvallásról, amely itt zúg, itt kavarg most is körülöttünk, miként az egy új teremtés hajnalán: „*Tebenned bíztunk eleitől fogva!*” A XC. zsoltárnak ősi hite és bizodalma csorbítatlanul benne van a ma élő és munkálkodó hívő keresztények lelkében is. Ennek kapcsán nem ismeretlen és nem szokatlan az apostoli felhívás: „Szenved-é valaki tiközületek, imádkozzék; öröme legyen-é valakinek, énekléssel dicsérje az Urat”.

Életünknek kedves és kedvtelen napjaiban egyaránt teljes hittel és szent bizalommal fordulunk a mi Teremtőnkhez, mert érezzük, hogy „*az ima a porból is fölemel, közelebb visz Istenhez. Lelkünk szárnyain az ihletés óráiban fölemelkedünk az örök szellem forrásaihoz s abból meritünk erőt örömeink megszentelésére s földi szenvedéseink elhordozására. Keressük ama titokzatost, aki felettünk, mivelünk és bennünk van s akiben vagyunk, élünk és mozgunk; de akit senkit senki meg nem foghat; kit minden szív érez, de senki sem látott, a mindenhatót, akinek léte örök s jósága mihozzánk kifogyhatatlan . . . Az ima a vallás éltető lelke*” . . . Ez a ház is, ahol most vagyunk, az én Atyámnak háza: imádságnak háza . . . S van-é, aki ebben a gyülekezetben ma is anélkül lépte volna át a szentelt küszöböt, hogy bár egy sóhajlásban ne küldött volna forró hálát az ég felé, dicsőítve az örök Alkotót fenséges műveiben, a természet nagy birodalmában és az emberben, az ő kezének remekében? Oh bizonyára, szépség és jószág kezet fognak egymással, hogy együtt dicsőítsék a mindenható Istent ezért a napért, amidőn az isteni szolgálatnak ihletett vezére, a mi szeretve-tisztelt főpásztorunk és patriarchánk az ő híveinek és tisztelőinek nagy családjában ilyen bensőséges ünnepet ül. Csak ő tudna ennek méltóképpen kifejezést adni azokkal a szívből fakadó szavakkal, amelyek annyiszor megtalálták az utat az emberi szívekhez. Csak ő tudna Mózes módjára vizet fakasztani a sziklából is — a szomszédos lelkek számára . . .

*) Idézet a Protestáns Egyletben tartott értekezésből — 1876. Kecskemét.

Kilencven évnek távolán, a hetvenéves egyházi szolgának hányszor nem nyílt alkalma erre az isteni szolgálatra, amellyel apostoli szent hivatalát ékesítette! Tanuk reá e szent falak, ez az egész ünneplő gyülekezet, a régi tanítványok hosszú sorozata, az ifjú szíveknek hálás serege, akiket egybeadott és megáldott s azok is, akiknek a bölcső vagy koporsó mellett lelkeiket Istenhez emelte, bizodalmat, megnyugvást és égi vigasztalásnak áldott szellemét plántálva át mindnyájunk keblébe.

Alig hiszem, hogy lenne közöttünk valaki, akinek az ő imádságos lelkéből ne jutott volna osztályrésztül — mintegy útravaló gyanánt — egy-egy atyai intelem, egy-egy barátságos biztatás, egy-egy elismerő mosoly, amelynek emléke végig kísér bennünket az egész életen át. Ajkáról pedig a jól megérdemelt feddés — elismerem — vég-eredményben csak javunkra vált.

De most veszem észere, hogy én itt — a Soli Deo Gloria helyén — az én atyamesteremet szemtől-szembe dicsérem. Bevallom, csaknem ösztönszerűen történt, de vállalom érte a felelősséget s annak idején — beszédem végén — tudatosan is meg fogom tenni; amire különben ez a ritka ünnepi alkalom egyenesen felhív és feljogosít engemet.

Imádkozunk tehát, mint ahogy ma is imádkoztunk, szereteteinkért, a haza javáért, az anyaszentegyház békességéért, annak lelki vezéréiért, hitünknek rokonaiért itt az örökkévaló bércek között és túl a tengeren; és meg vagyunk róla győződve, hogy a mi imádságunkat meghallgatja a jóságos Ég s az ő áldásával koronázza meg határainkat és mezeinket, oltárainkat és házi tűzhelyeinket, mert jaj nekünk! — amikor már imádkozni sem tudunk s a mennyei látásoknak tudománya miközöttünk elvész.

De hogy imádságunknak csakugyan meg legyen a kívánt eredménye a ne csak külsőleg ékesíttessék általa a mi szolgálatunk, szükséges, hogy ajkunk rebegését nyomon kísérje szívünk dobogása, két kezünk munkája, lelkünknek túláradó szeretete, szóval: a modern értelemben vett szociális munka, amely nélkül a mi imádságunk nem sokat ér, csak olyan, mint egy gyötrődő, meghasonlott léleknek tépelődése és lázadozása az óhajtott lelki béke mennyei harmata nélkül. Istené az áldás — a miénk a munka, az isteni szolgálatnak éppoly nélkülözhetetlen eleme, mint az imádság... „Az én Atyám mindez ideig munkálkodik, én is munkálkodom“. Ezek tulajdonképpen a Mester szavai, de jól tudjuk, mennyire azonosította magát vele az apostol, amidőn az Úrtól vett szolgálatot ékesíteni óhajtotta. Önmagán viselte a Krisztusnak jegyét és bélyegét, szívében és lelkében hordozta az ő evangéliumának üdvözítő eszméit s az volt reá nézve az igazi dicsőség, tisztesség és halhatatlanság, amidőn küzdelmes, soha meg nem álló, folyton-folyvást magasbra törő életének alkonyán elmondható vála: „Élek többé nem én, hanem él bennem a Krisztus“. — Ez az az emelkedett lelki állapot,

amely az imádság erejével és a munka csodatevő hatalmával létjogosultságot ad az isteni szolgálathoz. Amikor nemcsak kórusban ismételtetjük, amit már százszor, százezerszer elmondottak nálunknál különb és jobb emberek, hanem a szentelt nyomdokokon haladva, nekünk is van hitünk, amely megigazít, reménységünk, amely soha meg nem szégyenül és szeretetünk, amely későn-korán, fentartás és utógondolat nélkül meghozza a maga áldozatát s önmagát is kész fölláldozni az emberiség javáért, a Krisztus szegényeinek tápláltatásáért és az Isten országának örökkévaló uralmáért.

Ebben a mindenekre kiterjedő, csöndes, zajtalan munkában, amely igazi világmegváltó misszió, részt kell vennie nemcsak Isten szolgájának, aki azt hivatás gyanánt magára vállalta — annak gondjaival és terheivel, annak örömeivel és bőséges kegyelmi ajándékaival —, hanem részt kell vennie abban — az egyetemes papság elvé-nél fogva — minden jóra való, tisztességes, becsületes embernek, ha azt akarjuk, hogy „a lélek és a szív benső csöndjét és harmóniáját semmi se zavarja meg“ s úgy az egyházi életben, mint a polgári társadalomban meglegyen az óhajtott kiengesztelődés a különböző osztályok, fajok és felekezetek között.

Mit gondoltok, kedves Atyámfiak! — hol állanánk ma csak a munkáskérdéssel magával — hogy egyebet ne említsek — ha a keresztény egyház, mint az isteni szolgálat hathatós eszközeivel rendelkező édes Anya, ki nem adja a vezetést a kezéből s nem engedi át a teret gyermekeinek irányításában ama vak vezéreknek, akik a maguk önző érdekein kívül egyébbel alig törődnek s ha támogatják is a munkást itt-ott az anyagiak kikényszerítése után lelki szükségeiben is, ebben a segítségben nincs köszönet, mert rendszerint megfosztják őt az erkölcsi érzés, a vallásos kedélyvilág jótékony befolyásától s Istennek gyermekeit mindenre kész desperádókká aljasítsák. Pedig ha vak vezeteli a világtalant sorsát egyik is el nem kerülheti... Krisztusi értelemben vett szociális munka ennek az egyedüli ellenszere! Akik jobban tudják, mint én, lássanak utána, hogy a következő nemzedék helyes és emberséges nevelés, igazi felvilágosítás által megóvassék ettől az elfajulástól, ettől a testi nyomorúságtól, ettől a lelki kényszertől, amellyel nagyobb zsarnokság — a szabadság örve alatt — még nem létezett.

Boldog az, aki ebben a felszabadító munkában közöttünk szívvel-lélekkel részt vesz, mert ezáltal mind több és több gyakorlati eredményt tud elérni s leginkább „ékesíti“ — az apostol szerint — „a maga szolgálatát.“

A testi és lelki erőnek, az erkölcsi és szellemi motívumoknak ebből az együttes munkálkodásából immár — ha mindjárt virrasztásaink, könnyeink és véres verejtékeink mellett is — Istennek dicsőség, embernek tisztesség s a honra áldás, idvesség fakad. Aki nem szolgálja ezeket felbúzóult emberi kebelének minden áhita-

tával, az önmagának ellensége; mert lekötve tartja és elpusztítja a fejlődésre és haladásra törekvő erőket, a tettekész, elszánt akaratot. Ami pedig az apostolnál ugyancsak példásan működött, úgy hogy ő egymásután szép sorjában oldhatá meg a maga isteni feladatát. Joggal kezdi hát így római levelét: — „Pál, Jézus Krisztusnak szolgája, hivatalára nézve apostol, aki választatott az Isten evangéliumának prédikálására” —, mert ő semmivel se törődik, nékie az ő élete is nem drága, csak hogy elvégezze a futást, amelynek sorompójánál Istennek kezéből elveheti a megígért „gazdag kegyelmet, és az igazságnak ajándékát” . . .

Az isteni szolgálat végzésében ő volt és ő marad továbbra is a mi eszményképünk. Amen. *)

Kilencven év határán . . .

„Nem félek a haláltól, mert hiszek az örökkévalóságban.”

Ferencz József unitárius püspök nemcsak alakjával, hanem korával is a bibliai patriarchák sorába lépett. Augusztus 9-én a kolozsvári templomban az egész magyar unitárius világ ünnepi istentisztelet keretében adott hálát az Egek Urának, hogy az egyházra szakadó nehéz időkben egy kilencven éves aggastyán vállaira rakta a nehéz terhet, aki azt a legnagyobb erővel és készséggel el is hordozza. Csodálatos alakja az unitárius történelemnek. Csak Almási Mihály és Szent-ábrahámi Mihály püspökök hasonlíthatók hozzá.

Ferencz József 1835. aug. 9-én született Alparéten, Haromszék vármegyében. A Gábor Aronok földjéről jött és azoknak a lelkét hozta magával, kik ágyút öntenek és Isten nevét hívják segítségül, de más előtt, idegen előtt, rabszolgatartó előtt meggörnyedni még egy hajszálnyira sem tudnak. Ferencz József végigélte a szabadságharcot, az osztrák elnyomást, a monarchia és benne Magyarország fénykorát, az összeomlást, a román elnyomást, de mindvégig ugyanaz maradt: nyílt tekintetű, erős gerincű, meg nem alkuvó szabad székely magyar. S mindezek mellett s mindezek felett mély meggyőződésű, nagy hitű, felvilágosult unitárius keresztény.

Hogy ő mit jelent egyháznak és az egész magyar nemzetnek, azt ezekben a rövid sorokban elmondani lehetetlen volna.

Egyházában ő állította vissza a *restitutio in integrumot* azaz ő adta vissza egyházát Dávid Ferencnek és Dávid Ferencet egyháznak. Ő revideálta az egész unitárius teológiát s ő fedezte fel Dávid Ferenc mérhetetlen jelentőségét a modern unitárius gondolkozásra nézve. Egész életén át hirdette az evangélium szabadságát és hitének mintegy dogmájává tette a *szellemi fejlődés* elvét, amely szerint nemhogy tökéletesek volnánk, hanem csak igyekeznünk a tökéletességet elérni.

És hogy mit jelent ő a magyarságnak, azt az a praelátusi kézcsók jelzi, amely a „*munkában*

*) Itt következett a „Köszöntő”, mely lapunk elején olvasható.

fáradt kézre” hullott. Erdély magyarságának ma a kilencvenéves Ferencz József a fárosza, melynek fénye hitet és bizalmat sugároz az élet rettenetes tengerén hanyódo magyar gályarabok szívébe. Erdélyben nincsenek katolikusok, reformátusok, lutheránusok és unitáriusok. Erdélyben magyarok vannak és ezeknek a magyaroknak szenvedésben, üldöztetésben, hitben, kitartásban legméltóbb képviselője: *Erdélynek Nagyura: Ferencz József.*

Kolozsvári templomunk aug. 9-én szünig megtelet Kolozsvár mind a négy magyar felekezéttel. Az ünnepi imát Boros György dr. főjegyző, az ünnepi beszédet Józán Miklós püsp. helynök mondta. Ez utóbbit lapunk más helyén közöljük. Ezután következtek az Egyházak és társadalmi egyesületek üdvözlései: Az üdvözlők soraiban ott találjuk Nagy Károly ref. püspök, Macskási Pál kath. egyházközs. alelnök, Patay piarista tartományfőnök, dr. Schuller Rudolf ág. ev. egyh. gondnok, Ferenczy Géza unitár. egyh. főgondnok továbbá dr. gróf Bethlen György, P. Sándor József képviselő, Dózsa Endre, dr. Paál Árpád, dr. Janovics Jenő szinigazgató neveit.

Ferencz József meghatottan válaszolt az üdvözlésekre hálát adva Istennek a hosszú életért és kifejezve mérhetetlen bizalmát Istenben továbbra is, mert hiszen „Ő az, akinek kezében vannak a történelem szálai”. Az istentiszteletet a püspök úr imájá zárta be. Utána a *külföldi diplomáciai testületek* köszöntötték még az ősz főpapot.

Délután két órakor 400 teritékes közebed volt a kollégiumban, amelyen képviselve voltak Erdély összes magyar egyházai és társadalmi egyesületei.

Lélekben mi, a csonka ország unitáriusai is ott voltunk s kezünkben egy nagy gondolatért üritettük a pohárt: Vajha megérné Erdély Nagyura Ferencz József püspök úr Magyarországnak *restituto in integrumát!* Oh! milyen ünnep lenne az, milyen ünnep!

Jancsi László.

HIREK.

Az Unitárius Nőszövetség július 19-én ünnepi istentisztelet keretében fogadta külföldi vendégeit Budapesten az unitárius templomban. A szertartás végén Józán vikárius üdvözölte az egyházközség nevében az angol és amerikai unitárius Nőszövetség kiküldötteit. Miss Johnstone és Mrs. C. E. St. John urhölgyeket, akik a lezajlott szomorú korszakban nagy segítségére voltak tanuló ifjainknak és menekült hűveinknek. Üzv. Fábry Edéné, főtitkár, dr. Csiki Gábor tolmácsolása mellett, terjedelmes jelentésben számolt be a Nőszövetség eddigi működéséről. Jancsi László lelkészjelölt pedig tömör angol nyelven üdvözölte kedves vendégeinket s feltárja előttük a magyar ifjuság legújabb sérelmét. Az üdvözlésekre a jelentésre a kiküldöttek meghatottan válaszoltak, újból magukévátéve szemvedő magyar unitárius testvérek ügyét,

kilátásba helyezve a fokozottabb áldozattételt. Állandó összeköttetést óhajtanak létesíteni a különböző nemzetek ifjúsága között, hogy ezáltal is ápolják a béke és a felebaráti szeretet szent ügyét, A nemes munkára J. M. Connell, angol unitárius lelkész, mondta rá az Ament, aki Józán vikáriusnak tanuló társa volt Oxfordban. D. u. 2 órakor a Margitszigeten 23 terítékű bankett volt a vendégek tiszteletére. Örömeinkre szolgált, hogy úgy a templomban, mint itt is, jelen voltak az Országos Protestáns Nőszövetség képviselői is. Dr. Ravasz Lászlóné ref. püspök neje Balatonról küldött üdvözlő sorokban tett tanúságot a protestáns testvériség és lelki unió mellett. Kedves vendégeink a helybeliek kalauzolása mellett meguézték a város nevezetességeit. Nem győzték eléggé dicsérni Visegrád romjainak romantikus szépségét s azt a bűbájos naplementét melyhez hasonlót soha egyikük se látott. Kirándulásunk Baracsára már inkább családi jellegű volt. Onnan küldöttük el a Nőszövetség hódolatteljes üdvözlését a főpásztor 90 ik születésnapjára Templomi ünnepélyünre visszatérve, még meg kell említenünk, hogy azon az erdélyi menekült társadalom s iné-java részt vett s méltán gyönyörködött dr. Barzu Liviusz énekszólojában és orgonajátékában. Sok ilyen *„erdélyi vasárnapot”* a Magyarháznak!

Unitáriusok Prágában. Olvasóink talán még nem igen tudják, hogy Prágában a cseh fővárosban széles kiterjedésű unitárius mozgalom van. A mozgalom lelke dr. Capek lelkész és neje, akik együttesen hirdetik a fevilágosult kereszténység evangéliumát és maguk körül máris több ezerre menő gyülekezetet szerveztek meg. E néhány év óta folyó sikeres és lelkes munka megtekintésére gyűltek össze Prágában július hó végén az unitárius világ kiküldöttei. A magyar unitárius egyházat dr. Csiki Gábor képviselte. A delegáció elnöke dr. E. Wilbur theol igazgató volt. Üdvözlést küldtek dr. S. A. Eliot az amerikai unitárius Társulat elnöke és dr. Roessingh tanár a Szabadelvű Keresztények Szövetségének elnöke.

A bizottság megtekintette azt a hatalmas nagy templomot, melyben Capek állandóan tömött padosok előtt prédikál. Nyáron pedig az Istentiszteleteket Prága környékén, erdőben tartja. Az Istentiszteletük egyszerű, az unitarizmus szellemének megfelelő. Énekből, imádságból és Isten igéjének hallgatásából áll.

Prágai unitárius testvéreinknek az Amerikai és Angol társulatok missziói-házát is vásároltak, amelyben már unitárius könyvkereskedés is nyílt az unitárius eszméknek sajtó által való terjesztésére.

A delegáció a legjobb benyomásokkal hagyta el Prágát s egy részük folytatja útját Budapestre és Kolozsvára. Erről már, mint az amerikai-angol unitár. Nőszövetségek látogatásáról egy más hírlünkben megemlékeztünk.

Őszi hálaadó Istentisztelet budapesti egyházközségünkben szept. 27-én d. e. 11 órakor lesz. Utána Urvacsora-osztás.

Tanévmegnyitó Istentisztelet szept. 13-án d. e. 11 órakor lesz. **Tanulóknak megjeleneése kötelező!** Itt hívjuk fel a szülők figyelmét arra, hogy iskolába adott gyermekeik nevét és címét továbbá az iskolát, amelybe beiratkoztak, közöljék a lelkészi hivattal. Főképen vonatkozik ez azokra, akik gyermeküket most adják először iskolába.

Szalnokon őszi hálaadó Istentiszteletet tart szept. 20-án a helyi ref. templomban Józán Miklós püsp. helynök. Istentisztelet után Urvacsora-osztás lesz.

A Kebli Tanács budapesti egyházközségünkben szept. 6-án d. u. 5 órakor a lelkészi hivatal helyiségében ülést tart. Ezt megelőzőleg, szept. 4-én d. u. 5 órakor a Gazdasági, szept. 5-én d. u. 5 órakor pedig a Nevelési és Hitéleti Bizottság tart ülést.

Új telefon A bpesti lelkészi hivatalban újonnan felszerelt telefonszáma 174—24 (Belváros). A telefon a hívek s a lelkészek között könnyebb érintkezést szolgálja.

A csonka-magyarországi unitár. hívek ajándéka Ferencz József püspök úrnak. Az aug. 9 én Kolozsváron lezajlott jubileumi ünnepségek során a magyarországi unitárius hívek szeretetük és ragaszkodásuk kifejezésékepen egy *íróasztali széket* és egy támlás *nyugvószéket* ajándékoztak szeretve tisztelt főpásztoruknak.

Tiszteletes özv. Molnár Jánosné a négyévelölt meghalt ádámosi unitár. lelkésznek özvegye, életének 72-ik évében hosszú szenvedés után lelkét visszaadta Teremtőjének. Temetése július 31-én volt Csepelen. Halálát nagyszámú családja és rokonsága siratja. Legyen neki könnyű a szomorú magyar föld.

Állást keres. Pálfi Mihály nyug. rendőrőrmester házmesteri, vagy valamilyen őrszolgálati állást keres. Címe a lelkészi hivatalban.

Buddhizmus és Kereszténység. Irta Dr. Carpenter Estlin J. Fordította dr. Kiss Elek unitár. theol. akad. dékán. Kolozsvár 1925. Corvin könyvnyomda 168 l. 8°. A szerző arcképevel.

A második Carpenter-munka magyar nyelven. Nem rég jelent meg *„A kereszténység helye a világ vallásai közt”*, amelyben a szerző tudományosan állapította meg a kereszténység legfőbb értékét a többi világvallások közt. Ebben a munkájában ezt az eredményt, mintegy bemutatja a kereszténységnek és egy világvallásnak, mindenesetre a legnagyobbnak és legtöbbet emlegetettnek a buddhizmusnak viszonyában. Óriási szükség van ily irányú munkákra, ha a kereszténységet öntudatosan, mintegy a népek vallási gondolkodásának háttartárában értékelni akarjuk A XX. század úgy is oly tájékozatlan ezekben a kérdésekben, hogy egyes tudósok a buddhizmust, mintegy a kereszténység pótlékát, vagy mását akarták feltüntetni sőt e vallásnak a keresztény Európában hívői, kolostora és szerzetesei is akadtak. Carpenternek e könyve nem propaganda irat a buddhizmus mellett, se nem röpirat a buddhizmus ellen. Hanem józan, tudományosan leíró és helyesen értékelő tanulmány arról a vallásról, mely lényegében annyira ellentétes, de külső megnyilatkozásban oly sok hasonlóságot mutat a kereszténység középkori alakjával: a római egyházzal. A könyvet ajánljuk mindazok figyelmébe, kik a vallás lényegébe mélyebben akarnak bepillantani. A könyv Budapesten a „Stúdium” cégnél (Museum-körút 21) kapható. — 11 —

BIRTALAN LAJOS

kárpitós és diszitő

BUDAPEST, VII., AKÁCZFA-UTCA 58.

Elvállal angol bőr-, szalon- és függönydiszítéseket továbbá szabadon álló ottomán ebédlő-diványok, rugganyos ágybetétek, matracok, ablakrolók készítését és autók párnázását a legjutányosabb áron. Vidékiek soronkívül pontosan kiszolgáltatnak. Szőnyegek, függönyök megóvását és molytalanítását vállalom.

IFJ. INCZEFFY DÉNES

C. F. B. által engedélyezett

ingatlanforgalmi irodája

Budapest, Vilmos Császár-ut 60. I. em 2.

TELEFON: 202-41.

Földbirtokok, birtokbérletek, házak, malmok és mindenféle ingatlanok adás-vétele, üzlet-, lakésközvetítés, pénzkölcsön, társulások finanszírozások lebonyolítása. Hirdetési vállalat.

A Népies Irodalmi Társaság

erdélyi vonatkozású néprajzi, irodalmi és történelmi kiadványai megrendelhetők:

Budapest, VI., Vilmos császár-ut 55. sz.

„STUDIUM“

KÖNYVESBOLT

Budapest, IV., Muzeum-körut 21. szám.

Telefon: Nagyrészt erdélyiekből alakult új vállalat 186-87. Telefon 186-87.

Szaktankönyvek, szépirodalmi, egyházi és egyetemi tankönyvek raktára. Beszerez és szállít minden kapható külföldi és belföldi könyvet és folyóiratot. Vidéki megrendeléseket gyorsan és gondosan elintézi.

Két-, három- és négyüstös
székely házi szöttek
asztalkendők, törülközők, konyharuhák
stb. megrendelhetők:

Deák Miklós

hitrokonunknál

Lakása: II. KER., TÖLGYFA-UTCA 14.

Nyomatott Bognár sajtóipari üzemében, Újpest, Lőrinc-utca 65. Felelős nyomdavezető: Neszt Kálmán.

Kádakat

Puttonyokat

Boredényeket

Mezőgazdasági
szerszámokat

Tragacsokat

Kocsirészeket

k é s z i t ü n k

Budapest, V., Kálmán-u. 21. Telefon: 5-34

BERDE LAJOS

cipészüzlete

Budapest, II. Batthyány-utca 48. szám.

Férfi- és női cipőt mérték után készítenek. Javítást is vállalok. Mérsékelt árak. Hó és sárcipők szakszerű javítását vállalom.

Templomharangokat

és összhangzó harangzatokat a legfinomabb harangfémötvözetből, tiszta csengésű, előre megállapított szavatolt új hangokkal

tíz évi jótállás mellett

harangszerelvényeket forgatható vas koronával, harangállványokat hengerelt vasból, szabadonálló, valamint fekvő elrendezéssel gyárt

Walser Ferenc

**tüzoltási szerek és
szivattyúk gyára,
harang és fémöntőde**

Budapest, IV., Lomb-utca 34-36.

Villamos megálló: Váci-ut, Láng gépgyár.

Telefon: 95-50.

Prém János szabómester

hitrokonoknak a napi árnál olcsóbban vállal bármiféle ruhavarrást, fordítást, tisztítást stb.

Lakása: Budapest, VIII., Vig-utca 33. sz.